पाठ – १४ – संस्कृते प्रवेशः।

(सङ्ख्या)(Number)

❖ एक से चार संख्या तक के रूप तीनों लिङ्गों में चलते है। उसके बाद सभी लिङ्गों में समान रूप से चलते है।

सङ्ख्या	पुल्लिङ्गम्	स्त्रीलिङ्गम्	नपुंसकलिङ्गम्
१	एकः बालकः।	एका बालिका।	एकं पुष्पम्।
२	द्वौ बालकौ।	द्वे बालिके।	द्वे मित्रे।
३	त्रयः बालकाः।	तिस्रः बालिकाः।	त्रिणि मित्राणि।
४	चत्वारः बालकाः।	चतस्रः बालिकाः।	चत्वारि मित्राणि।
५	पञ्च बालकाः।	पञ्च बालिकाः।	पञ्च मित्राणि।

NOTE:

Students will write सङ्ख्या in notebook from textbook page no-109

॥ अभ्यासः ॥

१ सङ्ख्यापदानां संस्कृताङ्कैः रिक्तस्थानानि पूरयत।
(संख्यापदों के संस्कृत अङ्क से रिक्त स्थान भरिए।)

उदाहरणम्

आकशे नव ग्रहाः सन्ति। (9)

(क) विंशतिः – सप्त = त्रयोदश (13)

(ख) पञ्च + षट् = एकादश (11)

(ग) ब्रह्मा विष्णुः महेशः च इति त्रयः देवाः सन्ति। (3)

(घ) मम द्वौ हस्तौ स्तः। (2)

(ङ) वेदाः चत्वारः सन्ति। (4)

(च) वर्षे द्वादश मासाः भवन्ति। (12)

(छ) सप्ताहे सप्त दिवसाः भवन्ति। (7)

(ज) सूर्यः एकः अस्ति। (1)

(झ) शङ्करस्य त्रिणि नेत्राणि सन्ति। (3)

(ञ) शरीरे पञ्च इन्द्रियाणि सन्ति। (5)

****

पाठ – १४ – संस्कृते प्रवेशः।

(सङ्ख्या)(Number)

१ **सङ्ख्यापदानां संस्कृताङ्कैः रिक्तस्थानानि पूरयत।**
(संख्यापदों के संस्कृत अङ्क से रिक्त स्थान भरिए।)

(क) _______ नायकौ स्तः। (2)

(ख) _________ नायिकाः सन्ति। (4)

(ग) ___________ परिचारिका अस्ति। (1)

(घ) __________ सैनिकाः सन्ति। (5)

(ङ) _________ छात्रः अस्ति। (1)

(च) __________ नायकाः सन्ति। (15)

(छ) __________महिलाः खादन्ति। (3)

(ज) ___________ गायकाः गायन्ति। (10)

(झ) ___________मित्राणि यच्छन्ति। (4)

(ञ) ____________पितृव्यः पठति। (1)

(ट) ______________पुस्तके पततः। (2)

(ठ) ___________बालिकाः पठन्ति। (4)

(ड) ______________चक्राणि भ्रमन्ति। (3)

(ढ) ___________आम्राणि सन्ति। (7)

पाठ – १३ – वयं भारतीयाः।

(लट् लकारः, मध्यमः/उत्तमः पुरुषः,बहुवचनम्)

- **कक्षाकार्य**

- वर्तमानकाल को **लट् लकार** **कहा जाता है।**
- संस्कृत में मध्यम **पुरुष का प्रयोग श्रोता के लिए किया जाता है तथा उत्तम पुरुष का प्रयोग वक्ता के लिए किया जाता है।**
- मध्यम पुरुष बहुवचन के कर्ता के साथ मध्यम पुरुष बहुवचन की ही क्रिया का प्रयोग होता है तथा उत्तम पुरुष बहुवचन के कर्ता के साथ उत्तम पुरुष बहुवचन की ही क्रिया का प्रयोग होता है।

- **वाक्य प्रयोग**
  - **वयं गायकाः स्मः।**
  - **यूयं गायकाः स्थ।**
  - **वयं लिखामः।**
  - **यूयं लिखथ।**

॥ अभ्यासः ॥

२ उदाहरणानुसारं धातोः योग्य रूपं लिखत।
(उदाहरण के अनुसार धातु का योग्य रूप लिखिए।)

		प्रथमः पुरुषः	मध्यमः पुरुषः	उत्तमः पुरुषः
		(तौ/ते/बालौ/बाले)	(यूयम्)	(वयम्)
	अस्	सन्ति	स्थ	स्मः
	कृ	कुर्वन्ति	कुरुथ	कुर्मः
(क)	पठ्	पठन्ति	पठथ	पठामः
(ख)	खाद्	खादन्ति	खादथ	खादामः
(ग)	गम्	गच्छन्ति	गच्छथ	गच्छामः
(घ)	वद्	वदन्ति	वदथ	वदामः

(ङ)	हस्	हसन्ति	हसथ	हसामः
(च)	धाव्	धावन्ति	धावथ	धावामः
(छ)	लिख्	लिखन्ति	लिखथ	लिखामः
(ज)	दृश्	पश्यन्ति	पश्यथ	पश्यामः
(झ)	पा	पिबन्ति	पिबथ	पिबामः

३ उदाहरणानुसारं वाक्यं रचयत।
(उदाहरण के अनुसार वाक्य बनाइए।)
उदाहरणम्

	एते लेखकाः सन्ति।	**यूयं लेखकाः स्थ।**	**वयं लेखकाः स्मः।**
	ताः शिक्षिकाः सन्ति।	**यूयं शिक्षिकाः स्थ।**	**वयं शिक्षिकाः स्मः।**
(क)	एताः सेविकाः सन्ति।	यूयं सेविकाः स्थ।	वयं सेविकाः स्मः।
(ख)	ते छात्राः सन्ति।	यूयं छात्राः स्थ।	वयं छात्राः स्मः।
(ग)	एते देवाः सन्ति।	यूयं देवाः स्थ।	वयं देवाः स्मः।
(घ)	के श्रमिकाः सन्ति?	यूयं श्रमिकाः स्थ।	वयं श्रमिकाः स्मः।
(ङ)	काः बालिकाः सन्ति?	यूयं बालिकाः स्थ।	वयं बालिकाः स्मः।
(च)	एते आरक्षकाः सन्ति।	यूयं आरक्षकाः स्थ।	वयं आरक्षकाः स्मः।

४ कोष्ठकतः योग्यं पदं चित्वा रिक्तस्थानं पूरयत।
(कोष्ठक से योग्य पद चुनकर रिक्तस्थान भरिए।)

(क) **वयं** उद्यानं गच्छामः। (आवाम्/वयम्/यूयम्)

(ख) **यूयं** कुत्र गायथ? (आवाम्/वयम्/यूयम्)

(ग) **काः** कार्यं कुर्वन्ति? (का/किम्/काः)

(घ) **आवां** वनं गच्छावः। (त्वम्/आवाम्/युवाम्)

(ङ) तत्र मापिके **स्तः।** (अस्ति/ स्तः/ सन्ति)

(च) कल्पना आकाशं **पश्यति?** (पश्यति/पश्यसि/पश्यामि)

(छ) यूयं काव्यं **पठथ।** (पठसि/ पठथः/ पठथ)

(ज) वैज्ञानिकौ प्रयोगं **कुरुतः।** (कुरुथ/कुर्वन्ति/कुरुतः)

(झ) वयं फलानि **खादामः।** (खादवः/खादामः/खादन्ति)

५ निर्देशानुसारं वाक्यानां पुरुषं परिवर्त्य पुनः लिखत।
(वाक्यों के पुरुष बदलकर पुनः लिखिए।)
उदाहरणम्

यूयं पिबथ।	**(उत्तमः पुरुषः)**	**वयं पिबामः।**
आवां तिष्ठावः।	**(मध्यमः पुरुषः)**	**युवां तिष्ठथः।**

(क)	आवां भ्रमावः।	**(मध्यमः पुरुषः)**	युवां भ्रमथः।
(ख)	अहं जानामि।	**(मध्यमः पुरुषः)**	त्वं जानासि।
(ग)	त्वं करोषि।	**(उत्तमः पुरुषः)**	अहं करोमि।
(घ)	युवां पठथः।	**(उत्तमः पुरुषः)**	आवां पठावः।
(ङ)	यूयं गच्छथ।	**(उत्तमः पुरुषः)**	वयं पठामः।
(च)	वयं पतामः।	**(मध्यमः पुरुषः)**	यूयं पतथ।

६ निर्देशानुसारं वाक्यानां वचनं परिवर्त्य पुनः लिखत।
(वाक्यों के वचन बदलकर पुनः लिखिए।)
उदाहरणम्

आवां पठावः।	**(एकवचनम्)**	**अहं पठामि।**
नराः गच्छन्ति।	**(द्विवचनम्)**	**नरौ गच्छतः।**

(क)	आवां श्रृणुवः।	**(एकवचनम्)**	अहं श्रृणोमि।
(ख)	अहं गायामि।	**(बहुवचनम्)**	वयं गायामः।
(ग)	त्वं क्रीडसि।	**(बहुवचनम्)**	यूयं कुरुथ।
(घ)	कङ्कणं पतति।	**(द्विवचनम्)**	कङ्कणे पततः।
(ङ)	बालिकाः हसन्ति।	**(एकवचनम्)**	बालिका हसति।
(च)	युवां खादथः।	**(एकवचनम्)**	त्वं खादसि।

(छ)	यूयं नयथ।	**(द्विवचनम्)**	युवां नयथः।
(ज)	वयं यच्छामः।	**(द्विवचनम्)**	आवां गच्छावः।
(झ)	व्यजने चलतः।	**(बहुवचनम्)**	व्यजनानि चलन्ति।

७ **रेखाङ्कितानि पदानि शुद्धं कृत्वा वाक्यानि पुनः लिखत।**
(रेखाङ्कित पदों को शुद्ध करके वाक्य पुनः लिखिए।)

उदाहरणम्

	युवां पठसि।	**युवां पठथः।**
(क)	सचिनः क्रीडसि।	सचिनः क्रीडति।
(ख)	भीमाः तत्र गच्छति।	भीमः तत्र गच्छति।
(ग)	वयं पुष्पाणि जिघ्रावः।	वयं पुष्पाणि जिघ्रामः।
(घ)	यूयं तत्र किं करोषि?	त्वं तत्र किं करोषि?
(ङ)	खगाः उड्डयति।	खगाः उड्डयन्ति।
(च)	वानरौ कूर्दावः।	वानरौ कूर्दातः।
(छ)	अहं पूजयावः।	वयं पूजयावः।
(ज)	वयं पुस्तकानि नयामि।	अहं पुस्तकानि नयामि।
(झ)	अहं क्षिपावः।	आवां क्षिपावः।
(ञ)	किं वयं बहिः गच्छ?	किं वयं बहिः गच्छामः?

****

पाठ – १३ – वयं भारतीयाः।

(लट् लकारः, मध्यमः/उत्तमः पुरुषः,बहुवचनम्)

१ उदाहरणानुसारं वाक्यं रचयत।
(उदाहरण के अनुसार वाक्य बनाइए।)
उदाहरणम्

तौ छात्रौ स्तः।	वयं छात्राः स्मः।	यूयं छात्राः स्थ।
ते महिले स्तः।	वयं महिलाः स्मः।	यूयं महिलाः स्थ।

(क) एतौ नायकौ स्तः।
(ख) ते नायिके स्तः।
(ग) के परिचारिके स्तः?
(घ) तौ सैनिकौ स्तः।
(ङ) ते छात्रे स्तः।
(च) कौ नृपौ स्तः?

२ निर्देशानुसारं वाक्यानां पुरुषं परिवर्त्य पुनः लिखत।
(वाक्यों के पुरुष बदलकर पुनः लिखिए।)
उदाहरणम्

ते आगच्छन्ति।	(उत्तमः पुरुषः)	वयम् आगच्छामः।
आवां स्वीकुर्वः।	(प्रथमः पुरुषः)	ते स्वीकुर्वन्ति।

(क) महिलाः खादन्ति। (मध्यमः पुरुषः)
(ख) वयं गायामः। (प्रथमः पुरुषः)
(ग) जनकाः यच्छन्ति। (मध्यमः पुरुषः)
(घ) वयं पठामः। (प्रथमः पुरुषः)
(ङ) यूयं हसथ। (प्रथमः पुरुषः)
(च) बालिकाः पठन्ति। (उत्तमः पुरुषः)
(छ) शिक्षिकाः पाठयन्ति। (उत्तमः पुरुषः)
(ज) मालाकाराः सिञ्चन्ति। (उत्तमः पुरुषः)

पाठ – १२ – युवां नायकौ। आवां गायकौ।

(लट् लकारः, मध्यमः/उत्तमः पुरुषः,द्विवचनम्)

➢ **अवधातव्यम् (ध्यान रखें)**

- वर्तमानकाल को **लट् लकार** **कहा जाता है।**
- संस्कृत में मध्यम **पुरुष का प्रयोग श्रोता के लिए किया जाता है तथा उत्तम पुरुष का प्रयोग वक्ता के लिए किया जाता है।**
- मध्यम पुरुष द्विवचन के कर्ता के साथ मध्यम पुरुष द्विवचन की ही क्रिया का प्रयोग होता है तथा उत्तम पुरुष द्विवचन के कर्ता के साथ उत्तम पुरुष द्विवचन की ही क्रिया का प्रयोग होता है।

➢ **वाक्य प्रयोग**

- **आवां गायकौ स्वः।**
- **युवां गायकौ स्थः।**
- **आवां लिखावः।**
- **युवां लिखथः।**

॥ अभ्यासः ॥

२ उदाहरणानुसारं धातोः योग्य रूपं लिखत।
(उदाहरण के अनुसार धातु का योग्य रूप लिखिए।)

		प्रथमः पुरुषः	मध्यमः पुरुषः	उत्तमः पुरुषः
		(तौ/ते/बालौ/बाले)	(युवाम्)	(आवाम्)
	अस्	स्तः	स्थः	स्वः
	कृ	कुरुतः	कुरुथः	कुर्वः
(क)	पठ्	पठतः	पठथः	पठावः
(ख)	खाद्	खादतः	खादथः	खादावः
(ग)	गम्	गच्छतः	गच्छथः	गच्छावः
(घ)	वद्	वदतः	वदथः	वदावः

(ङ)	हस्	हसतः	हसथः	हसावः
(च)	धाव्	धावतः	धावथः	धावावः
(छ)	लिख्	लिखतः	लिखथः	लिखावः
(ज)	दृश्	पश्यतः	पश्यथः	पश्यावः
(झ)	पा	पिबतः	पिबथः	पिबावः

३ उदाहरणानुसारं वाक्यं रचयत।
(उदाहरण के अनुसार वाक्य बनाइए।)

उदाहरणम्

एतौ देवौ स्तः। **युवां देवौ स्थः।** **आवां देवौ स्वः।**

ते अम्बे स्तः। **युवां अम्बे स्थः।** **आवां अम्बे स्वः।**

(क) तौ सैनिकौ स्तः। युवां सैनिकौ स्थः। आवां सैनिकौ स्वः।

(ख) एते परिचारिके स्तः। युवां परिचारिके स्थः। आवां परिचारिके स्वः।

(ग) कौ बालौ स्तः? युवां बालौ स्थः। आवां बालौ स्वः।

(घ) के अध्यापिके स्तः? युवां अध्यापिके स्थः। आवां अध्यापिके स्वः।

(ङ) तौ क्रीडकौ स्तः। युवां क्रीडकौ स्थः। आवां क्रीडकौ स्वः।

(च) ते चटके स्तः। युवां चटके स्थः। आवां चटके स्वः।

४ कोष्ठकतः योग्यं पदं चित्वा रिक्तस्थानं पूरयत।
(कोष्ठक से योग्य पद चुनकर रिक्तस्थान भरिए।)

(क) **आवां** देवालयं गच्छावः। (त्वम्/आवाम्/युवाम्)

(ख) **युवां** कुत्र क्रीडथः? (त्वम्/आवाम्/युवाम्)

(ग) **के/कौ** पाठं पठतः? (कौ/के/कः)

(घ) आवां पुष्पाणि **जिघ्रावः।** (जिघ्रतः/ जिघ्रसि/ जिघ्रावः)

(ङ) युवां किं **वादयथः?** (वादायतः/ वादयसि/ वादयथः)

(च) युवां **उपविशथः।** (उपविशतः/उपविशावः/उपविशथः)

(छ) मानसः **तरति।** (तरति/ तरसि/ तरामि)

(ज)	अहं गीतं श्रृणोमि।	(अहम्/आवाम्/ त्वम्)
(झ)	युवां प्रविशथः।	(त्वम्/आवाम्/युवाम्)

५ निर्देशानुसारं वाक्यानां पुरुषं परिवर्त्य पुनः लिखत।
(वाक्यों के पुरुष बदलकर पुनः लिखिए।)

उदाहरणम्

	तौ इच्छतः	(उत्तमः पुरुषः)	आवां इच्छावः।
	आवां स्मरावः।	(मध्यमः पुरुषः)	युवां स्मरथः।
(क)	आवां स्वीकुर्वः।	(मध्यमः पुरुषः)	युवां स्वीकुरुथः।
(ख)	युवां भ्रमथः।	(उत्तमः पुरुषः)	आवां भ्रमावः।
(ग)	आवां सिञ्चावः।	(मध्यमः पुरुषः)	युवां सिञ्चथः।
(घ)	युवां चिन्तयथः।	(प्रथमः पुरुषः)	बालकौ चिन्तयतः।
(ङ)	आवां नृत्यावः।	(प्रथमः पुरुषः)	बालिके नृत्यतः।
(च)	युवां जानीथः।	(उत्तमः पुरुषः)	आवां जानीवः।
(छ)	युवां नायकौ भवथः।	(उत्तमः पुरुषः)	आवां नायकौ भवावः।
(ज)	तौ ताडयतः।	(मध्यमः पुरुषः)	युवां ताडयथः।
(झ)	तौ गणयतः।	(उत्तमः पुरुषः)	आवां गणयावः।

६ रेखाङ्कितानि पदानि शुद्धं कृत्वा वाक्यानि पुनः लिखत।
(रेखाङ्कित पदों को शुद्ध करके वाक्य पुनः लिखिए।

उदाहरणम्

	युवां पठसि।	युवां पठथः।
(क)	बालकः पतसि।	बालकः पतति।
(ख)	युवां तत्र गच्छावः।	आवां तत्र गच्छावः।
(ग)	आवां गीतं श्रृणुतः।	आवां गीतं श्रृणुवः।
(घ)	आवां तत्र किं कुरुथः?	युवां तत्र किं कुरुथः?
(ङ)	आवां खेलथः।	आवां खेलावः।

(च)	एतौ मम बान्धवौ स्थः।	एतौ मम बान्धवौ स्तः।
(छ)	युवां चलचित्रं पश्यावः।	आवां चलचित्रं पश्यावः।
(ज)	आवां आचार्यं नमथः।	युवां आचार्यं नमथः।
(झ)	युवां भोजनम् इच्छावः।	आवां भोजनम् इच्छावः।
(ञ)	किं आवाम् अन्तः आगच्छथः?	किं आवाम् अन्तः आगच्छावः?

****

पाठ – १२ – युवां नायकौ। आवां गायकौ।

(लट् लकारः, मध्यमः/उत्तमः पुरुषः,द्विवचनम्)

१ उदाहरणानुसारं वाक्यं रचयत।
(उदाहरण के अनुसार वाक्य बनाइए।)
उदाहरणम्

तौ छात्रौ स्तः।	आवां छात्रौ स्वः।	युवां छात्रौ स्थः।
ते महिले स्तः।	आवां महिले स्वः।	युवां महिले स्थः।

(क) एतौ नायकौ स्तः।
(ख) ते नायिके स्तः।
(ग) के परिचारिके स्तः?
(घ) तौ सैनिकौ स्तः।
(ङ) ते छात्रे स्तः।
(च) कौ नृपौ स्तः?

२ निर्देशानुसारं वाक्यानां पुरुषं परिवर्त्य पुनः लिखत।
(वाक्यों के पुरुष बदलकर पुनः लिखिए।)
उदाहरणम्

तौ आगच्छतः।	(उत्तमः पुरुषः)	आवां आगच्छावः।
आवां स्वीकुर्वः।	(प्रथमः पुरुषः)	तौ स्वीकुरुतः।

(क)	पूजे खादतः।	(मध्यमः पुरुषः)
(ख)	आवां गायावः।	(प्रथमः पुरुषः)
(ग)	जनकौ यच्छतः।	(मध्यमः पुरुषः)
(घ)	आवां लिखावः।	(प्रथमः पुरुषः)
(ङ)	युवां हसथः।	(प्रथमः पुरुषः)
(च)	बालिके पठतः।	(उत्तमः पुरुषः)
(छ)	शिक्षिके पाठयतः।	(उत्तमः पुरुषः)
(ज)	क्रीडकौ सिञ्चतः।	(उत्तमः पुरुषः)

DELHI PUBLIC SCHOOL, GANDHINAGAR

SESSION: 2021-22

SUBJECT: SANSKRIT

CLASS: V

Term 1 & 2

**** WORKSHEET***

**** SUBJECT ENRICHMENT ACTIVITY(SEA)***

**** ART INTEGRATED LEARNING (AIL)***

**** REVISION of PT-1 & PT-2***

**** QUESTION BANK***

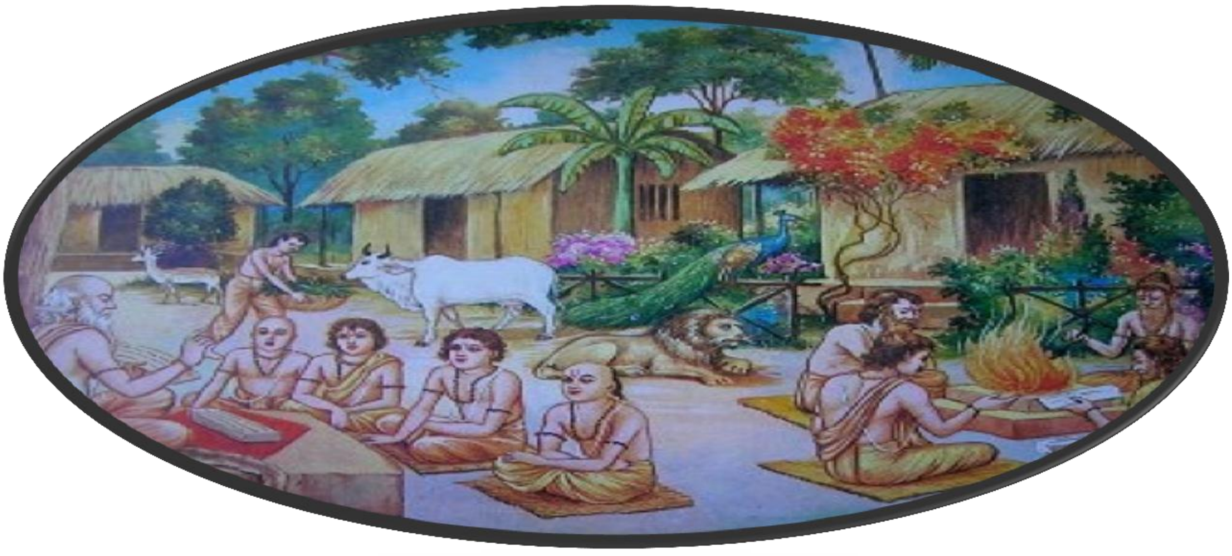

CLASS V TERM – 1

MY BUDDY

Worksheet – 1

- यथानिर्दिष्टं वर्णान् पृथक्कुरुत ।
- वर्णों को निर्देश अनुसार अलग कीजिए ।

ठ्, घ्, स्, ल्, ङ्, ई, ऊ, ड्, अ, प्, आ, म्, इ, ॠ, य्, ष्, ख्, ण्, ब्, र्, ह्

ह्रस्वस्वरा:	दीर्घस्वरा:	अन्त:स्था:	ऊष्माण:	कवर्ग:	टवर्ग:	पवर्ग:

Worksheet – 2

(१) वर्णविच्छेदं कुरुत ।(वर्णविच्छेद कीजिए)

१ मानव: - ____________________

२ अनन्या- ____________________

३ क्षत्रिय:- ____________________

४ भगवान् - ____________________

५ कृतार्थ:- ____________________

(२) **वर्णसंयोजनं कुरुत ।** (वर्णसंयोजन कीजिए)

१ क् + आ + र् + य् + क् + अ + र् + त् + आ - ____________________

२ च् + अ + र् + इ + त् + र् + अ + म् - ____________________

३ प् + उ + स् + त् + क् + अ + म् - ____________________

४ उ + त् + त् + अ + र् + अ + म् - ____________________

५ क् + अ + प् + ओ + त् + अ + : - ____________________

Subject Enrichment Activity

TERM - I

SEA-1

- वर्णमाला स्फ़ोरकपत्रम्
  (Alphabet chart)

PARAMETERS:

- Understanding
- Presentation
- Submission

SEA-2

- स्वपरिचय:(मौखिकम्)

- **PARAMETERS:**
- Presentation
- Pronunciation

TERM - II

SEA-3

- वाक्यप्रयोग: मौखिकम् (त्रिषु वचनेषु)

- **PARAMETERS:**
- Understanding
- Presentation
- Submission

SEA-4

- लट् लकारः(स्फोरकपत्रम्)

- **PARAMETERS:**
- Understanding
- Presentation
- Submission

ART INTEGRATED LEARNING

TERM - I

AIL-1

छात्राः स्वपरिवार जनानां नाम्नः लेखनं वर्णविच्छेदं च करिष्यन्ति।
(छात्र स्वपरिवार के सभ्यो का नामलेखन एवं वर्णविच्छेद करेंगे।)

AIL-2

विविधानां क्रियाणां चित्राणि स्फोरकपत्रे स्थापयित्वा तस्य अधः धातुरूपाणि लेखनीयानि।
(विद्यार्थी विविध क्रिया के चित्रोको एकत्रित करके चार्टपेपर पर लगाएंगे एवं चित्रो के नीचे मूलधातु एवं अर्थ लिखेंगे।)

TERM - II

AIL-3

चित्रं द्रष्टवा पञ्च वाक्यानि लिखत।
(चित्र को देखकर संस्कृत मे पाँच वाक्य लिखिए।)

AIL-4

छात्राणां गणविभाजनम कृत्वा परस्पर संवादः।
(छात्रो का समूह बनाकर परस्पर संस्कृतभाषा मे संवाद)

Periodic Test – 1

Revision

प्रश्न -१ रिक्त्स्थानानि पूरयत
(रिक्त स्थान भरिए ।)

क्	----	ग्	----	ङ्
----	छ्	ज्	----	ञ्
ट्	ठ्	ड्	ढ्	----
त्	----	----	ध्	न्
प्	फ्	----	भ्	म्
य्	----	ल्	----	
----	ष्	स्	----	

प्रश्न - २ वर्णान् निर्देशानुसारं पृथक्कुरुत ।
(वर्णों को निर्देशानुसारं अलग कीजिए ।)

अ, ज् , इ , छ् , उ, थ् , ञ् , य् , ध् , र् , न् , ल्

स्वराः	च-वर्ग	त-वर्ग	अन्तःस्थः

प्रश्न - ३ रिक्तस्थानानि पूरयत
(रिक्त स्थान भरिए।)

१ वर्णमालायां .... व्यञ्जनानि भवन्ति । (25, 31, 33)

२ वर्णमालायां .... स्वराः भवन्ति । (13,12,11)

३ .... टवर्गस्य वर्णः अस्ति । (ठ्, ग्, झ्)

४ ‘र्’ वर्णः .... अस्ति । (अयोगवाहः, अन्तःस्थः)

५ विसर्गः (:) .... अस्ति । (अयोगवाह, ऊष्म)

६ …………………… पवर्गस्य वर्णः अस्ति । (ब्, ट्, ग्)

प्रश्न -४ **अधोलिखितानां शब्दानां वर्णविच्छेदं कुरुत ।**
(वर्ण विच्छेद कीजिए)

१ नायकः =

२ चमसः =

३ आसन्दः =

४ महिला =

५ दीपकः =

६ वनम् =

प्रश्न- ५ **अधोलिखितानां शब्दानां वर्णसंयोजनं कुरुत ।**
(वर्णसंयोजन कीजिए)

१ प् + अ + र् + व् + अ + त् + अ + : = ____________________

२ त् + आ + ल् + अ + : = ____________________

३ द् + ए + श् + अ + : = ____________________

४ न् + इ + र् + झ् + अ+ र् + अ + : = ____________________

५ प् + इ + ञ् + ज् + अ + : = ____________________

६ प् + आ + द् + अ+ प् + अ + : = ____________________

Class V SANSKRIT-Question Bank

Term-1

प्रश्न १ रिक्तस्थानानि पूरयत।
(रिक्तस्थान की पूर्ति कीजिए)

क्	-----	ग्	-----	ङ्
-----	छ्	-----	-----	ञ्
ट्	-----	ड्	-----	-----
त्	-----	द्	-----	न्
प्	फ्	ब्	-----	म्
य्	-----	ल्	व्	
श्	-----	-----	ह्	

प्रश्न २ वर्णान् निर्देशानुसारं पृथक् कुरुत।
(वर्णो को निर्देशानुसार अलग कीजिए)

छ , इ , श ,फ , ज , ह , आ , ब , ञ् , ऋ

स्वराः	च – वर्ग	प – वर्ग	ऊष्मः

प्रश्न -३ अधोलिखितशब्दानां वर्णविच्छेदे रिक्तस्थानानि पूरयत।
(वर्णविच्छेद में रिक्तस्थान की पूर्ति कीजिए।)

१ तक्षकः = त् + ------ + क् + ------ + अ + क् + अ + :

२ सूर्यः = ------ + ऊ + र + ------ + अ + :

३ छत्रम् = छ् + अ + त् + ------ + अ + ------

४ कन्दुकम् = क् + अ + न् + ------ + उ + ------ + म्

५ अम्बा = ------ + म् + ------ + आ

६ नायिका = ------ + आ + य् + ------ + क् + आ

७ नीडम् = न् + ------ + ड् + ------ + म्

प्रश्न – ४ **अधोलिखितशब्दानां वर्णसंयोजनं कुरुत ।**
(वर्णसंयोजन कीजिए ।)

१) क् + अ + म् + अ + ल् + अ + म् ------------------------------

२) प् + अ + त् + र् + अ + म् --------------------

३) प् + अ + र् + व् + अ + त् + अ + : ------------------------------

४) च् + अ + म् + अ + स् + अ + : --------------------

५) अ + न् + अ + ल् + अ + : ------------------------

६) द् + ए + व् + अ + : ------------------------

७) व् + ऋ + क् + ष् + अ + : ------------------------

प्रश्न – ५ **अधोलिखितशब्दानां हिन्दीभाषायां अर्थं लिखत ।**
(निम्नलिखित शब्दों के हिन्दी अर्थ लिखिए ।)

१)बिडालः - ------------------ ५) जवनिके - ----------------

२) गजौ - ------------------ ६) जलम् - ------------------

३)दर्पणः - -----------------   ७) नासिका - ----------------

४)आपणिकः - --------------------

प्रश्न – ६ **अधोलिखितशब्दानां संस्कृतभाषायां अर्थं लिखत।**
(निम्नलिखित शब्दों के संस्कृत अर्थ लिखिए)

१) दो सिंह - ------------------   ५) अनेक सिक्के- --------------

२) एक चाबी - ----------------   ६) पत्ता - -------------------

३) अनेक अलमारियाँ ----------------   ७) धागा - --------------------------

४) अनार - ----------------

प्रश्न - ७ **निम्नलिखितानि रिक्तस्थानानि उचितपदैः पूरयत।**
(उचित पद से रिक्तस्थान की पूर्ति कीजिए।)

	एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्
१	गजः	-------------	गजाः
२	--------------	मापिके	मापिकाः
३	मरीचिका	मरीचिके	-------------
४	क्रीडकः	-------------	क्रीडकाः
५	वनम्	वने	-------------
६	-----------	जनकौ	जनकाः
७	पाकशाला	पाकशाले	------------

प्रश्न – ८ **अधोलिखितानां शब्दानाम् एकवचने द्विवचने बहुवचने वा वर्गीकरणं कुरुत।(अधोलिखित शब्दों का एकवचन, द्विवचन, बहुवचन में वर्गीकरण कीजिए ।)**

पत्रिकाः,पुस्तकानि, मापिका, वानरः, पयोहिमम् , चित्रे , गायकाः, जवनिके, पर्वताः, कागदम्, मधुमक्षिका, कृषकौ, कूर्चाः , आम्रे

एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्

प्रश्न -९ **अधोलिखितानां शब्दानाम् पुल्लिङ्गे स्त्रीलिङ्गे नपुंसकलिङ्गे वा वर्गीकरणं कुरुत।(अधोलिखित शब्दों का पुल्लिंग स्त्रीलिंग नपुंसकलिंग में वर्गीकरण कीजिए ।)**

पुस्तकानि, तालौ , देशः, गर्दभाः, पादुके , वाटिका , चित्रकः, नाणकानि, पयोहिमम् , करवस्त्रे, अनलः, वातायनानि, मक्षिकाः, पेटिका

पुल्लिङ्गम्	स्त्रीलिङ्गम्	नपुंसकलिङ्गम्

प्रश्न –१० **निम्नलिखितानि रिक्तस्थानानि उचितसर्वनामपदैः पूरयत ।**
(उचित सर्वनाम से रिक्तस्थान की पूर्ति कीजिए ।)

१ ----------------- छात्रः । (सः / सा / तत्)

२ -------------- पत्राणि । (तत /तौ / तानि)

३ ------------- बालकौ । (तौ / ते / तत)

४ ------------ पत्रिकाः । (सा / ते /ताः)

५ --------------- फले । (एषः / एते / एताः)

६ -------------- कमलानि । (एतौ / एषः / एतानि)

७ ------------- परिचारिका । (एताः / सा / तानि)

प्रश्न -११ **धातोः शुद्धं अर्थं चित्वा लिखत ।**
(धातु का सही अर्थ चुनकर लिखिए ।)

१ लिख् - ________________

क) लिखना ख) रक्षा करना ग) ले जाना

२ धाव् - ________________

क) करना ख) दौड़ना ग) नहाना

३ कूज् - ___________________

क) बोलना ख) कूकना ग) देना

४ नृत् - नृत्य ___________________

क) खेलना ख) गिरना ग) नाचना

५ पत् - ___________________

क) गिरना ख) घूमना ग) देखना

६ कृ - ___________________

क) मिलना ख) करना ग)नमस्कार करना

७ गै - गाय् - ___________________

क) गाना ख) सींचना ग) कूदना

प्रश्न -१२ अधोदत्तानि चित्राणि दृष्ट्वा संस्कृतभाषायां अर्थं लिखत ।

(नीचे दिए गए चित्रों को देखकर संस्कृत भाषा में अर्थ लिखिए ।)

१

____

२

____

३

____

४

____

५ 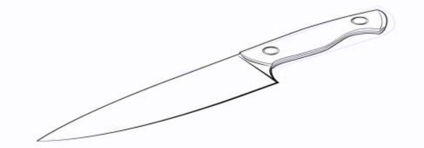

____

Term-II

Worksheet-I

१ **अधोलिखितानि वाक्यानि द्विवचने परिवर्तय।**
(अधोलिखित वाक्यों को द्विवचन में परिवर्तित कीजिए।)

(क) तत् फलम् अस्ति।

(ख) एषा वदति।

(ग) एषः विद्यालयः अस्ति।

(घ) एषा मापिका अस्ति।

(ङ) सः युवकः हसति।

(च) एषा छात्रा अस्ति।

Worksheet-II

निर्देशानुसारं वाक्यानां पुरुषं परिवर्त्य पुनः लिखत।
(वाक्यों के पुरुष बदलकर पुनः लिखिए।)

(क)	महिलाः खादन्ति।	**(मध्यमः पुरुषः)**
(ख)	वयं गायामः।	**(प्रथमः पुरुषः)**
(ग)	जनकाः यच्छन्ति।	**(मध्यमः पुरुषः)**
(घ)	वयं पठामः।	**(प्रथमः पुरुषः)**
(ङ)	यूयं हसथ।	**(प्रथमः पुरुषः)**
(च)	बालिकाः पठन्ति।	**(उत्तमः पुरुषः)**
(छ)	शिक्षिकाः पाठयन्ति।	**(उत्तमः पुरुषः)**
(ज)	मालाकाराः सिञ्चन्ति।	**(उत्तमः पुरुषः)**

Periodic Test – II

Revision

प्र -१ उचितैः पदैः रिक्तस्थानानि पूरयत ।
(उचित पद से रिक्तस्थान की पूर्ति कीजिए ।)

१ ---------------------- आम्राणि सन्ति । (तत् / एतानि / सः)

२ बालिकाः ----------------------- । (नृत्यति / नृत्यतः / नृत्यन्ति)

३ वानरः -----------------------। (कूर्दति / कूर्दतः / कूर्दन्ति)

४ ---------------------- तत्र गच्छति । (त्वम् / अहम् / बालकः)

५ त्वं फलं -----------------------। (खादासि / खादतः / खादन्ति)

६ अहं सैनिकः-----------------------। (अस्ति / असि / अस्मि)

प्र – २ निर्देशानुसारं वाक्यानां वचनपरिवर्तनं कुरुत ।
(निर्देशानुसारं वाक्य का वचनपरिवर्तन कीजिए ।)

१ सः छात्रः पठति । (बहुवचनम्)

---

२ सैनिकः रक्षति । (द्विवचनम्)

---

३ बालकः लिखति । (बहुवचनम्)

---

४ बालिका हसति । (द्विवचनम्)

---

५ छात्रौ पततः । (बहुवचनम्)

---

६ वानरः कूर्दति । (द्विवचनम्)

प्र – ३ रेखाङ्कितपदानि शुद्धं कृत्वा वाक्यानि पुनः लिखत ।
(रेखाङ्कित पद को शुद्ध करके वाक्य पुनः लिखिए ।)

१ अहं <u>लिखति</u> ।

---

२ त्वं <u>पठतः</u> ।

---

३ <u>सिंहः</u> चलतः ।

---

४ <u>मूषकाः</u> तत्र धावति ।

---

५ मम <u>पुस्तकं</u> कुत्र सन्ति ?

---

६ तौ भल्लूकौ <u>गच्छति</u> ।

प्र - ४ उचितैः धातुरुपैः रिक्तस्थानानि पूरयत ।
(उचित धातुरूप से रिक्तस्थान की पूर्ति कीजिए ।)

१ अहम् आम्रं ------------------------। (खाद्)

२ त्वं पत्रं ------------------------। (लिख्)

३ बालकाः ------------------------। (हस्)

४ शिक्षकौ ------------------------। (पठ्)

५ छात्राः ------------------------। (क्रीड्)

६ फलानि ------------------------। (पत्)

प्र - ५ अधोलिखितानां वाक्यानां प्रश्ननिर्माणं कुरुत ।
(निम्नलिखित वाक्यों को प्रश्न में परिवर्तित कीजिए ।)

१ <u>पुत्रौ</u> वदतः । (के / कौ / कः)

---

२ नायिकाः नृत्यन्ति ।   (के / कौ / काः)

३ पुस्तकानि तत्र सन्ति ।   (के / कानि / काः)

४ न्यायाधीशः कार्यालयं गच्छति ।   (कः / कौ / काः)

५ बालिके पठतः ।   (के / कौ / किम्)

६ पुस्तके स्तः ।   (कः / कौ / के)

Class V SANSKRIT-Question Bank

Term II

प्र -१ **अधोलिखितशब्दानां वर्णसंयोजनं कुरुत।**
(वर्णसंयोजन कीजिए।)

१ फ् + अ + ल् + अ + म् = --------------------------

२ आ + म् + र् + अ + म् = --------------------------

३ व् + इ + द् + ऊ + ष् + अ + क् + अ + : = --------------------------

४ क् + उ + म् + आ + र् + अ + : = --------------------------

५ द् + ए + व् + आ + ल् + अ + य् + अ + : = --------------------------

६ भ् + आ + र् + अ + त् + ई + य् + अ + : = --------------------------

७ अ + ज् + आ = --------------------------

८ ग् + ऋ + ह् + अ + म् = --------------------------

प्र – २ **अधोलिखितशब्दानां वर्णविच्छेदे रिक्तस्थानानि पूरयत।**
(वर्णविच्छेद में रिक्तस्थान की पूर्ति कीजिए।)

१ छात्रा = ------ + आ + त् + ----- + आ

२ तिलकम् = त् + ----- + ल् + अ + ----- + अ + म्

३ केशः = ------ + ए + ----- + अ + :

४ नृपः = ----- + ऋ + प् + ----- + :

५ मति = म् + ----- + त् + ------

६ कविता = क् + ----- + व् + ----- + त् + आ

७ जलम् = ज् + अ + ल् + ----- + -----

८ नगरम् = न् + अ + ग् + ---- + र् + ----- + म्

प्र – ३ **अधोलिखितानां शब्दानाम् एकवचने द्विवचने बहुवचने वा वर्गीकरणं कुरुत।**
(अधोलिखित शब्दों का एकवचन, द्विवचन, बहुवचन में वर्गीकरण कीजिए।)

नाणकानि, पुस्तके , महिलाः, अश्वः , गजौ , वनम् , अवकरिके, मरीचिकाः,सिंहः, कूर्चौ, देवः, पत्राणि, व्यजनम् , बालिकाः

एकवचनम्	द्विवचनम्	बहुवचनम्

प्र – ४ **अधोलिखितानां शब्दानां पुल्लिङ्गे स्त्रीलिङ्गे नपुंसकलिङ्गे वा वर्गीकरणं कुरुत ।**
(अधोलिखित शब्दों का पुल्लिंग, स्त्रीलिंग, नपुंसकलिंग में वर्गीकरण कीजिए ।)

गजौ ,यन्त्राणि , शाकम , सूचिकाः ,नासिका ,व्यजनानि, पर्वताः, तालाः,कलिका, भल्लूकौ, पर्णम् ,चटकाः,बालिकाः,चक्राणि, नगरे

पुल्लिङ्गम्	स्त्रीलिङ्गम्	नपुंसकलिङ्गम्

प्र – ५ **निम्नलिखितानां वाक्यानां पूरतः शुद्धं (✓) वा अशुद्धं (✗) चिन्हं कुरुत ।**
(निम्नलिखित वाक्यों पर सही (✓) या गलत (✗) का निशान कीजिए ।)

१ अहं पठामः । ( )

२ बालकौ लिखति । ( )

३ आवां गायन्ति । ( )

४ सैनिकौ रक्षति । ( )

५ त्वं हससि । ( )

६ वयं गायामः । ( )

७ गजः चलति । ( )

८ वृषभः चलन्ति । ( )

प्र – ६ **निम्नलिखितानि रिक्तस्थानानि उचितक्रियापदैः पूरयत ।**
(उचित क्रियापद से रिक्तस्थान की पूर्ति कीजिए ।)

१ त्वं ---------------- । (नमसि / नमथः)

२ अहं ---------------- । (पठामः/ पठामि)

३ बालकौ ---------------- । (हसतः / हसन्ति)

४ ते सिंहाः ----------------। (गर्जन्ति / गर्जतः)

५ सैनिकः ---------------- । (रक्षति / रक्षन्ति)

६ वयं गीतं ----------------। (गायामि / गायमः)

७ त्वं तत्र ---------------- । (तरसि / तरतः)

प्र – ७ निम्नलिखितानां वाक्यनां वचनपरिवर्तनं कुरुत ।
(निम्नलिखित वाक्यों का वचनपरिवर्तन कीजिए।)

१ बालकः अस्ति । (बहुवचनम्)

___

२ बालकौ धावतः । (बहुवचनम्)

___

३ छात्राः वदन्ति । (एकचनम्)

___

४ आवां लिखावः । (बहुवचनम्)

___

५ त्वं पठसि । (बहुवचनम्)

___

६ सिंहौ गर्जतः । (बहुवचनम्)

___

७ आवां लिखावः । (एकवचनम्)

___

प्र – ८ निम्नलिखितवाक्यानि शुद्धं कुरुत ।
(निम्नलिखित वाक्यों कों शुद्ध कीजिए।)

१ <u>वयं</u> लिखामि । ---

२ **<u>त्वं</u>** पठामि । --

३ **<u>युवां</u>** पतथ । --

४ सा **<u>नृत्यन्ति</u>** । --

५ बलकौ **<u>गच्छति</u>** । --

६ वानराः **<u>कूर्दति</u>** । --

७ अहं **<u>खादावः</u>** । --

प्र - ९ उचितैः सङ्ख्यापदैः रिक्तस्थानानि पूरयत ।
(रिक्तस्थानों को उचित सङ्ख्यापद से भरिए।)

१ तत्र ----------- छत्राणि सन्ति । (चत्वारः / चत्वारि)

२ ----------- शिक्षकाः लिखन्ति । (त्रयः / तिस्रः)

३ ----------- बालिका गच्छति । (एकः / एका)

४ ---------- छात्रौ पठतः । (द्वौ / द्वे)

५ ----------- बालिकाः क्रीडन्ति । (एकः / पञ्च)

६ ----------- नायिका नृत्यति । (चत्वारः / एका)

७ ----------- जनकः वदति । (तिस्रः / एकः)

प्र –१० अधोलिखितान् सङ्ख्यान् शब्दे लिखत ।
(संख्याओ को शब्दमें लिखिए ।)

५ - ----------------- ३ - -----------------

१३ - ----------------- ११ - -----------------

१० - ----------------- १८ - -----------------

१७ - ------------------

प्र – १२ अधोलिखितानां वाक्यानां प्रश्ननिर्माणं कुरुत ।
(निम्नलिखित वाक्यों को प्रश्न में परिवर्तित कीजिए ।)

१ **<u>पत्रम्</u>** पतति । (के / किम्)

---

२ **<u>छात्रः</u>** पृच्छति । (कः / के)

---

३ **<u>पुस्तकानि</u>** सन्ति । (कानि / किम्)

____

४ **<u>महिलाः</u>** पचन्ति । (के / काः)

____

५ **<u>काकः</u>** उड्डयति । (काः / कः)

६ **<u>सिंहाः</u>** गर्जन्ति । (काः / के)

७ **<u>ते</u>** गायन्ति । (का / के)